

**VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS
PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS
DIREKTORIUS**

**ĮSAKYMAS
DĖL VALSTYBINĖS SĖKLŲ IR GRŪDŲ TARNYBOS PRIE ŽEMĖS ŪKIO
MINISTERIJOS VIRŠININKO 2009 M. GEGUŽĖS 25 D. ĮSAKYMO NR. 1A-117 „DĖL
SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS BANDINIŲ ĖMIMO VIRUSAMS
TIRTI METODIKOS“ PAKEITIMO**

2018 m. sausio 26 d. Nr. A1-36
Vilnius

1. P a k e i č i u Valstybinės sėklų ir grūdų tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos viršininko 2009 m. gegužės 25 d. įsakymą Nr. 1A-117 „Dėl Sodo augalų dauginamosios medžiagos bandinių ėmimo virusams tirti metodikos“ ir jį išdėstau nauja redakcija:

**„VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS
PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS
DIREKTORIUS**

**ĮSAKYMAS
DĖL SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS MĖGINIŲ ĖMIMO
KENKSMINGIESIEMS ORGANIZMAMS NUSTATYTI METODIKOS PATVIRTINIMO**

Vadovaudamasis Privalomųjų rinkai tiekiamos sodo augalų dauginamosios medžiagos ir sodo augalų kokybės reikalavimų aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. 383 „Dėl Privalomųjų rinkai tiekiamos sodo augalų dauginamosios medžiagos ir sodo augalų kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo“,

t v i r t i n u Sodo augalų dauginamosios medžiagos mėginių ėmimo kenksmingiesiems organizmams nustatyti metodiką (pridedama).“

2. Į p a r e i g o j u Bendrųjų reikalų departamento Dokumentų valdymo skyriaus darbuotoją, atsakingą už šio įsakymo registravimą, supažindinti su šiuo įsakymu Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus pavaduotoją pagal priskirtą veiklos administravimo sritį, Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos vyriausiąjį specialistą (patarėją), Augalų dauginamosios medžiagos skyriaus ir regioninių skyrių vedėjus.

Direktoriaus pavaduotojas,
atliekantis direktoriaus funkcijas

Arvydas Basiulis

PATVIRTINTA
Valstybinės sėklų ir grūdų tarnybos
prie Žemės ūkio ministerijos viršininko
2009 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 1A-117
(Valstybinės augalininkystės tarnybos
prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus
2018 m. sausio 26 d. įsakymo Nr. A1-36
redakcija)

SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS MĖGINIŲ ĖMIMO KENKSMINGIESIEMS ORGANIZMAMS NUSTATYTI METODIKA

I SKYRIUS BENROSIOS NUOSTATOS

1. Sodo augalų dauginamosios medžiagos mėginių ėmimo kenksmingiesiems organizmams nustatyti metodika (toliau – metodika) nustato mėginių ėmimo iš sertifikuojamos sodo augalų dauginamosios medžiagos (toliau – dauginamoji medžiaga) virusams tirti, erkių ir vabzdžių rūšims, bakterijoms nustatyti tvarką.

2. Metodika parengta remiantis Privalomųjų rinkai tiekiamos sodo augalų dauginamosios medžiagos ir sodo augalų kokybės reikalavimų aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 1999 m. spalio 7 d. įsakymu Nr. 383 „Dėl Privalomųjų rinkai tiekiamos sodo augalų dauginamosios medžiagos ir sodo augalų kokybės reikalavimų aprašo patvirtinimo“ ir atsižvelgiant į Europos ir Viduržemio jūros regiono augalų apsaugos organizacijos (EAAO) standartus PM 3/22 (2), PM 3/73 (1), PM 3/76 (1).

3. Mėginių ėmimą pagal metodiką atlieka Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos regioninių skyrių (Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Tauragės, Telšių, Šiaulių, Panevėžio, Utenos, Marijampolės ir Vilniaus regioniniai skyriai) valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis (toliau – specialistai).

II SKYRIUS PAGRINDINĖS SĄVOKOS

4. Metodikoje vartojamos sąvokos:

4.1. **Atrinktasis augalas** – tipingas kurios nors veislės augalas, vizualiai atrinktas iš augalų augyno ir skirtas pradinei dauginamajai medžiagai išauginti.

4.2. **Fenologinis tarpsnis** – augalo ontogenezės tarpsnis, apibūdinamas pagal morfogenetinių požymių kaitą.

4.3. **Sudėtinis mėginys** – tai mėginys, sudarytas sujungiant tam tikrą pirminių mėginių skaičių pagal metodikoje pateiktus nurodymus.

III SKYRIUS

MĖGINIŲ ĖMIMAS IŠ SERTIFIKUOJAMOS SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS VIRUSAMS TIRTI

5. Mėginiai iš sertifikuojamos sodo augalų dauginamosios medžiagos virusams tirti imami lapams visiškai išsiskleidus, nes tuomet viruso koncentracija lapuose yra didžiausia (virusų koncentracija priklauso nuo sodo medžių vystymosi fenologinio tarpsnio ir dienos temperatūros: temperatūrai pakilus aukščiau 30 °C, viruso koncentracija sumažėja).

6. Lapai skinami nuo medžio vienmečių ūglių, išaugusių vidurinėje pagrindinių šakų dalyje:

6.1. nuo kiekvieno atrinktojo augalo – 1 mėginys (10–12 lapų nuo kiekvieno augalo);

6.2. nuo kiekvienos rūšies ir veislės superelitinės ir elitinės medžiagos – sudedamasis mėginys (10–20 lapų nuo kiekvieno augalo). Atlikus laboratorinius tyrimus ir nustatčius virusą, tiriamas kiekvienas augalas – nuo kiekvieno augalo imamas mėginys;

6.3. nuo kiekvienos rūšies ir veislės sertifikuotos augalų dauginamosios medžiagos atsitiktinai imami mėginiai:

Augalų skaičius lauke	Lapų skaičius sudedamajame mėginyje	Maišelių skaičius
Nuo 0–100 augalų	ne daugiau kaip 100 lapų (lapai imami nuo kiekvieno augalo)	1
101–2000 augalų	100 lapų	1
2001–6000 augalų	100–300 lapų	1–3
daugiau kaip 6000 augalų	300 lapų	3

7. Surinkti mėginiai suvyniojami į vandeniu sudrėkintą filtrinį popierių ir sudedami į sandariai uždaromus plastikinius maišelius. Prieš juos uždarant, išspaudžiamas oras. Ant maišelių užklijuojamos mėginio etiketės, specialiu drėgmei atspariu rašikliu (toliau – specialiu rašikliu) užpildytos Etiketės, Tarpinio tyrimų protokolo, Tyrimų protokolo ir Išvados dėl mėginio tikrinimo išdavimo tvarkos aprašo, patvirtinto Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. A1-187 „Dėl Etiketės, Tarpinio tyrimų protokolo, Tyrimų protokolo ir Išvados dėl mėginio tikrinimo išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, (toliau – Tvarkos aprašas) nustatyta tvarka.

8. Jei augalo lapai šlapi, juos būtina nupurtyti prieš sudedant į maišelius.

9. Po kiekvieno mėginio paėmimo būtina dezinfekuoti įrankius. Rankas, jei nesinaudojama vienkartinėmis pirštinėmis, būtina nupurkšti dezinfekciniu tirpalu.

10. Maišeliai su mėginiais turi būti laikomi 4–8 °C temperatūroje, tačiau ne ilgiau kaip septynias dienas, nes laikant ilgiau mažėja viruso koncentracija mėginyje.

11. Sudėjus maišelius su mėginiais į specialią šaldymo dėžę, užpildomas Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas, kurio forma patvirtinta Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. birželio 3 d. įsakymu Nr.

A1-194 „Dėl dokumentų formų patvirtinimo“ (toliau – Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas).

12. Paruošti mėginiai kartu su Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktu pristatomi į Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Fitosanitarinių tyrimų laboratoriją (skyrių) (toliau – laboratorija) ne vėliau kaip kitą darbo dieną po mėginių paėmimo.

IV SKYRIUS

MĖGINIŲ ĖMIMAS IŠ SERTIFIKUOJAMOS SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS ERKIŲ IR VABZDŽIŲ RŪŠIMS NUSTATYTI

13. Sertifikuojamos dauginamosios medžiagos augalai erkėms nustatyti pradedami tikrinti nuo šono, su lupa apžiūrima tiek viršutinė, tiek apatinė lapo pusės.

14. Vieną mėginį turi sudaryti iš vienos rūšies vientiso ploto augalų paimtos erkės arba augalų dalys su erkėmis:

Vieno augintojo vienos rūšies medelyno plotas (ha)	Per tikrinimą apžiūrimų vienos rūšies augalų kiekis (vnt.) vientisame plote
<0,001	Visi
0,001–0,005	Pusė augalų
0,0051–0,01	Iš 12 vietų po 5
0,011–0,1	Iš 20–30 vietų po 5
0,11–1	1 % (ėjimas – zigzagas)
1,01–10	0,1 % (ėjimas – zigzagas)
>10	0,01 % (ėjimas – zigzagas)

15. Erkių suaugėliai surenkami preparavimo adata, suvilgyta fiksuojamuoju skysčiu (70 % etilo alkoholio tirpalu), nuo vienos rūšies augalų arba lengvai nupurtytų nuo vienos rūšies augalų, ant balto popieriaus ar plastikinio padėklo. Surinktos erkės dedamos į centrifuginius mėgintuvėlius, kuriuose pipete įpilta 2/3 mėgintuvėlio tūrio fiksuojamojo skysčio. Centrifuginiai mėgintuvėliai sunumeruojami specialiu rašikliu.

16. Erkių lervos ar nimfos gaudomos ekshausteriu ir dedamos į specialiu rašikliu sunumeruotus užsukamus plastikinius mėgintuvėlius, kuriuose įdėtos tikrinamos rūšies augalo dalys (lapai). Mėgintuvėliai dedami į kartoninę dėžę, kuri užsandarinama lipnia juosta. Jei augalo dalys kerpamos, dėvimos guminės pirštinės. Po kiekvieno augalo kirpimo įrankiai ir guminės pirštinės dezinfekuojami.

17. Erkių kiaušiniai su vienos rūšies augalo dalimis (lapais) dedami į specialiu rašikliu sunumeruotą plastikinę dėžutę, kurioje įdėta sudrėkinto distiliuotu (virintu) vandeniui filtrinio popieriaus, kad augalo dalys per greitai nevystų. Dėžutė užsandarinama lipnia juosta. Jei augalo dalys kerpamos, dėvimos guminės pirštinės. Po kiekvieno augalo kirpimo įrankiai ir guminės pirštinės dezinfekuojami.

18. Sandariai uždarytas, specialiu rašikliu sunumeruotas mėgintuvėlis su erkių suaugėliais dedamas į plastikinį maišelį, kuris sandariai uždaromas. Maišelis dedamas į kartoninę dėžę. Plastikiniai mėgintuvėliai su užsukamais kamščiais ir juose esančiomis erkių lervomis, nimfomis ar sandariai uždaryta, specialiu rašikliu sunumeruota dėžutė su augalo dalimis ir erkių kiaušiniams, lervomis arba nimfomis ir mėginio etikete, užpildyta specialiu rašikliu Tvarkos aprašo nustatyta tvarka, dedami į kartoninę dėžę. Dėžės dangtis pritvirtinamas lipnia juosta. Kartoninė dėžė dedama į polipropileno maišą, kuris užplombuojamas.

19. Užpildomas Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas.

20. Mėginiai laikomi vėšiai – keliais laipsniais žemesnėje temperatūroje negu lauko, kad gyvi kenkėjai nežūtų.

21. Mėginiai kartu su Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktu išsiunčiami į laboratoriją ne vėliau kaip kitą darbo dieną po mėginių paėmimo.

22. Sertifikuojamos dauginamosios medžiagos augalai vabzdžiams nustatyti pradedami tikrinti nuo apačios į viršų, apžiūrima ir viršutinė, ir apatinė lapo pusės. Pastebėjus vabzdžių suaugėlių ant augalų, jie gaudomi entomologiniu tinkleliu. Sugautas vabzdys iš entomologinio tinklelio išimamas plastikiniu mėgintuvėliu, kuris užsukamas užsukamu kamščeliu ir dedamas į specialiu rašikliu sunumeruotą užsukamą plastikinį mėgintuvėlį. Parsivežus mėgintuvėlį į savo padalinį, vabzdžio suaugėlis nužudomas – mėgintuvėlis 1,5–2 val. įdedamas į šaldymo kamerą.

23. Aptikus vabzdžio lėliukę ar lėliukę su kokonu, ji dedama į plastikinį numeruotą mėgintuvėlį. Taip pat įdedama keliais švaraus vandens lašais sudrėkinta ir sulankstyta filtrinio popieriaus juostelė. Po to mėgintuvėlis užsukamas užsukamu kamščeliu (lėliukė nenužudoma, kad būtų galima išritinti suaugėlį).

24. Aptikus lervą, ji su augalo dalimi dedama į sandarią specialiu rašikliu sunumeruotą plastikinę dėžutę, kurioje įdėta vandeniui sudrėkinto filtrinio popieriaus, kad augalo dalis per greitai nevystų. Kiekviena lerva dedama į atskirą plastikinę dėžutę (lerva nenužudoma, kad būtų galima, esant reikalui, ją paauginti).

25. Aptikus kiaušinių, augalo dalis su jais pincetu dedama į sandarią specialiu rašikliu sunumeruotą plastikinę dėžutę, kurioje įdėta vandeniui sudrėkinto filtrinio popieriaus, kad augalo dalis per greitai nevystų. Kiaušiniai nefiksuojami, t. y. nenardinami į etilo alkoholio tirpalą, kad būtų galima, esant reikalui, iš jų išritinti lervas.

26. Vieną sudėtinį mėginį turi sudaryti iš vieno medelyno vienos rūšies augalų vientiso ploto paimti bet kurios vystymosi stadijos vabzdžiai arba augalai (jų dalys) su bet kurios vystymosi stadijos vabzdžiais.

Vieno augintojo vienos rūšies medelyno plotas (ha)	Per tikrinimą apžiūrimum vienos rūšies augalų kiekis (vnt.) vientisame plote
<0,001	Visi
0,001–0,005	Pusė augalų
0,0051–0,01	Iš 12 vietų po 5
0,011–0,1	Iš 20–30 vietų po 5
0,11–1	1 % (ėjimas – zigzagas)
1,01–10	0,1 % (ėjimas – zigzagas)
>10	0,01 % (ėjimas – zigzagas)

27. Mėginiai laikomi vėsiai – keliais laipsniais žemesnėje temperatūroje negu lauko, bet ne šaltyje, kad gyvi kenkėjai nežūtų.

28. Sandariai uždarytas mėgintuvėlis su nužudytu vabzdžio suaugėliu ir mėginio etikete, užpildyta specialiu rašikliu Tvarkos aprašo nustatyta tvarka, dedami į plastikinį maišelį, kuris sandariai uždaromas. Sandariai uždaryta numeruota dėžutė su gyva lerva (kiaušiniais) ir augalo dalimi ar mėgintuvėlis su lėliuke ir mėginio etikete, užpildyta specialiu rašikliu Tvarkos aprašo nustatyta tvarka, dedami į kartoninę dėžę, kuri sandariai uždaroma.

29. Užpildomas Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas.

30. Mėginiai kartu su Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktu pristatomi į laboratoriją ne vėliau kaip kitą darbo dieną po mėginių paėmimo.

V SKYRIUS

MĖGINIŲ ĖMIMAS IŠ SERTIFIKUOJAMOS SODO AUGALŲ DAUGINAMOSIOS MEDŽIAGOS BAKTERIJOMS NUSTATYTI

31. Mėginiai iš sertifikuojamos sodo augalų dauginamosios medžiagos imami nuo gyvybingų augalų su vizualiai pastebimais ligos požymiais.

32. Šiuo atveju vieną mėginį sudaro:

32.1. nuo augalo sodo žirklemis nukirpta 15–20 cm ilgio šakutė kartu su lapais, žiedynais, vaisiais ar pažeistomis šakutėmis (jei yra – su eksudatu);

32.2. nupjauta 20 cm ilgio šakos dalis, jei yra augalo šakos ar kamieno pažeidimų, arba 10–15 cm ilgio įdubusi, įtrūkusi ar vėžio pažeista žievė su kelių milimetrų medienos sluoksniu nuo kamieno. Nupjaunama taip, kad mėginyje būtų matoma riba tarp sveiko ir pažeisto audinio;

32.3. kelios mėginio dalys (pvz., žiedynai – pirmoji dalis, šakutės – antroji dalis) nuo vieno augalo.

33. Mėginio audiniai turi būti drėgni, todėl mėginys ir atskiros jo dalys supakuojami (įvyniojamas į vandeniu sudrėkintą popierinį rankšluostį (servetėles) ar kt. popierių) ir kartu su mėginio etikete, užpildyta specialiu rašikliu Tvarkos aprašo nustatyta tvarka, dedami į plastikinį maišelį.

34. Po kiekvieno mėginio paėmimo būtina dezinfekuoti įrankius (juos pamirkyti ar nupurkšti dezinfekciniu tirpalu ir / arba nudeginti). Rankas, jei nesinaudojama vienkartinėmis pirštinėmis, būtina nupurkšti dezinfekciniu tirpalu.

35. Mėginiui saugoti ir transportuoti tinka 4–22 °C temperatūra. Tam, kad mėginys nesusūstų ir nežūtų bakterijos (jei maišelio viduje temperatūra viršytų 27 °C), būtina jį dėti į mini šaldytuvą / šaltkrepsį ar dėžutę su šaldymo elementais (pastarieji turi nesiliesti su mėginiu, tarp jų galima padėti kelių sluoksnių popierių).

36. Užpildomas Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas.

37. Mėginys kartu su Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktu į laboratoriją turi būti pristatytas per 72 valandas.

VI SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

38. Specialistai, pildantys Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktą, atsako už teisingą duomenų pateikimą jame.
